

Bibliografi og Ikonografi 1864. Udgivet af Det kongelige Bibliotek, København, og Det Slesvig-Holstenske Landsbibliotek, Kiel. (Karl Wachholtz Verlag, Neumünster, 1970). 361 s. + 47 tvlr.

Denne dansk-tyske coproduktion i anledning af 100-året for krigen 1864 har været otte år undervejs. Indsamlingsarbejdet blev begyndt 1962, og redaktionen blev afsluttet 1965 – idet dog en del publikationer fra 1966 senere er medtaget. Fra dansk side har ledelsen været lagt i hænderne på – for bibliografiens vedkommende – afdelingsleder Mogens Haugsted og førstebibliotekar Nils-Henning Jeppesen, Det kgl. Bibliotek, for ikonografien konservator Jesper Engelstoft og førstebibliotekar Bjørn Ochsner, ligeledes KB, fra tysk side henholdsvis professor Olaf Klose og biblioteksreferent Heinz Rautenberg. Endvidere har historikere og biblioteksfolk fungeret som rådgivere. I to fortræffelige indledninger skildrer professorerne Troels Fink og Alexander Scharff de politiske og folkelige forudsætninger for begivenhederne i 1864.

Bibliografien rummer i over 3.400 titler »med tilnærmelsesvis fuldstændighed« alle trykte værker m. v., som behandler tiden 13. november 1863 (Novemberforfatningens vedtagelse) til 16. november 1864 (udvekslingen af fredstraktatens ratifikationer), dog kun for såvidt de er udsendt i Danmark, Tyskland og Østrig. Fra andre europæiske lande er stof medtaget i det omfang, det findes på Statsbiblioteket i Århus samt KB og SHL. Håndskrifter er udeladt og desuden skønlitteratur (hvad der egentlig ville have været morsomt at have med), prædikener og avisartikler. Af de to sidste grupper er en del siden kommet i bogform og er så naturligvis regi-

streret. Det bør fremhæves, at man fra tysk side har medtaget disputatser (dissertationer), også udtrykte.

Værkets virkelige nyindvinding er vel den, at der til bibliografien er føjet en ikonografi. Den fortegner samtlige billeder uanset grafisk teknik (kobberstik, radering, træsnit, fotografi, foto-gravure såvel som maleri). Datidige billeder er blevet systematisk eftersporet i Danmark, Slesvig-Holsten, Hamborg og Wien. Senere »historiemalerier« er holdt udenfor, selv om grænsen er flydende.

Bibliografien er forsynet med et alfabetisk forfatter- og titelregister, ikonografien med et tilsvarende over billedserier, billedtitler, forfattere, forlæggere, kunstnere, personer, steder, stikord, trykkere samt tidsskrifter og værker, fra hvilke billeder er medtaget.

En diskussion om dette pragtværk – for et pragtværk er det – vil nok være halsløs gerning med så mange eksperter som implicerede. Man kunne måske spørge, om sagen er så megen kraft værd. Interessen er nok begrænset, så meget mere som vel størsteparten af titlerne i forvejen ikke var utilgængelige, omend nok spredte. Som et eksempel på en emnebibliografi, der bør få efterfølgere, er bogen imidlertid fornem. Ikke mindst giver de 47 sider billedtavler et udmærket indtryk af ikonografiens mangfoldighed.

Finn H. Lauridsen

Peter Schou: Skivekredsens politiske historie til 1920. (Skive Folkeblads Bogtrykkeri, 1971). 143 s.

Skive Folkeblads tidligere forretningsfører Peter Schou har i sit otium med energi optaget et historisk-politisk forfatterskab. En ny frugt heraf er en bog om Sallings politiske historie.

Denne har altid været betragtet som særpræget, fordi Salling i forrige århundrede stemte moderat, hvad der passede godt med egnens gårdmandspræg, men i det 20. århundrede gradvis gik over til Det radikale Venstre. Overgangen begyndte med folketingsmand Carl Hansen (1902–09), videreførtes af Hans Nielsen (1909–20) og fuldførtes af Bertel Dahlgaard, der repræsenterede kredsen 1920–60.

Forfatteren følger valgkampene i kredsen valg efter valg og gør derefter rede for de synspunkter, som kredsens folketingsmænd fremførte i folketinget. Ind i fremstillingen drages Skive Folkeblads holdning, idet den var særlig betydningsfuld. Carl Hansen overtog nemlig ledelsen af bladet, da han gik ud af folketinget.

Carl Hansen er i det hele bogens hovedperson og med god grund, da han var manden bag overgangen til radikalismen. Forfatteren slår dog fast – og e. m. m. overbevisende –, at der ikke var tale om en planlagt kurs. Man ville helst bevare løsgængerstatus; men indførelsen af forholdstalsvalg nødte kredsen til at vælge parti. Som forholdene havde artet sig, blev det altså Det radikale Venstre.

Det er vel ikke alle spørgsmål, bogen besvarer; men den har sin værdi ved at klarlægge de særstandpunkter, der førte til den løsgængertilstand, som gjorde tilslutningen til Det radikale Venstre mulig. Denne virker efter Peter Schous bog ikke så forunderlig. Rigtig nok rejser den så spørgsmålet om, hvorfor det efter forholdstalsvalgmådens indførelse i 1920 i så mange år lykkedes at fastholde et radikalt stemmetal, der var relativt større end det øvrige lands. Traditionen og Bertel Dahlgaards for kredsen velgørende person har nok her været afgørende.

Forfatteren oplyser en passant, at

hans kildemateriale er Rigsdagstidende, Skive Folkeblad, lokale forhandlingsprotokoller, og hvad han selv kan huske. Det er sikkert et udmærket kildegrundlag; men det må meget beklages, at bogen er uden noteapparat, så at man ikke overalt kan se, hvad forfatteren bygger på. Dette hindrer imidlertid ikke, at bogen er værdifuld for den historiske forskning ved sit forsøg på at klarlægge de kræfter, som har rørt sig i det politiske led, der går forud for Christiansborg-stadiet. Man kunne ønske sig flere sådanne mikroanalyser.

Tage Kaarsted

Peter Riismøller: Sultegrænsen. (Nyt Nordisk, 1971). 139 s.

»Det er magtpåliggende at få registreret sejren over hungeren, mens erindringen derom endnu ikke er helt sløret af vor tids billigste og populæreste narkotikum: myten om de gode, gamle dage.«

Således skriver Peter Riismøller i en efterskrift til sin bog, og det er jo en udmærket programerklæring. »Sultegrænsen« handler da også om mad på en ny måde, ikke som delikatesse, men som livsfornødenhed.

Der er tale om et stykke kulturhistorie, og forfatteren har, siger han, hentet en stor del af sit stof fra eget erfaringsfelt, nemlig fra en opvækst akkurat på den rigtige side af sultegrænsen, men med lejlighed til mange observationer hinsides denne grænse. Bogen får dermed et stærkt personligt præg, og det kan være rimeligt nok, at forfatteren ikke i den række essays, der er tale om, arbejder med noget noteapparat. Det er ikke mange historikere, der kan have et så personligt forhold til sit stof som Riismøller, og her smitter det